

312

KTV/EMB

FYLKESMANNEN I AUST-AGDER
Miljøvernavdelingen

200800084-16

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstua

0301 Oslo

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
Sak nr. 2008/1434 / DAM

Dato
17.07.2008

UTTALELSE - UTVIDELSE IVELAND KRAFTVERK - SØKNAD OM KONSESJON.

Vi viser til konsesjonssøknad fra Agder Energi Produksjon (AEP) om utvidelse av Iveland kraftverk i Otra, oversendt fra NVE 6. mars 2008. Etter avtale har høringsfrist blitt utsatt til 1. august. Vi viser også til vår uttalelse i meldingsfasen sendt 12. mai 2006.

Hva planen omfatter

Agder Energi Produksjon (AEP) planlegger en utvidelse av Iveland kraftverk, som er det øverste av fem kraftverk i nedre Otra mellom Byglandsfjorden og utløpet ved Kristiansand. Det utnytter fallet fra Gåseflåfjorden til Skaiåevja ved innløpet fra Frøysåna, et fall på ca 50 m. Kraftverket, som er fra 1949, har en slukeevne på ca 116 m³/s, som er mindre enn middelvannføringen på denne strekningen (130 m³/s). Dette fører til et stort flomtap, som AEP ønsker å nytte ved å bygge et anlegg parallelt med det gamle, med nytt inntak, tunnel, maskinhall og utløp i tillegg til den eksisterende. Dette vil gi større fleksibilitet og en betydelig økning i kraftproduksjonen i dette fallet. Det nye anlegget vil øke samlet slukeevne fra 116 til 216 m³/s og samlet effekt fra 45 til 90 MW, mens årsproduksjonen øker med 160 GWh fra 350 til i overkant av 500 GWh.

Det er i dag ingen minstevannføring på strekningen Dam Gåseflå til Kraftverksutløpet, ca 3,5 km. Det nye utløpet kommer ca 200 m nedstrøms eksisterende, nedstrøms Kattfossen. Det er ikke planlagt å slippe minstevannføring etter utvidelsen. Det betyr at denne strekningen får betydelig lengre perioder uten vannføring i forhold til i dag, og at vannføringen i perioder med forbislipping blir vesentlig lavere enn i dag. I følge planen vil antall uker med vannslipp over Gåseflådammen i et år med middels nedbør bli redusert fra 24 uker til 1 uke.

Grensa mellom Aust- og Vest-Agder (Iveland og Vennesla kommuner) går i elveløpet på hele strekningen som er berørt av kraftverket. Alle tekniske installasjoner og terrenginngrep ligger i Iveland kommune.

Fylkesmannens vurdering

Utbyggingens omfang

Utvidelsen innebærer en betydelig økt energiproduksjon innenfor rammen av en allerede eksisterende regulering. Reguleringsdam og magasin vil være uendret. Likevel blir det omfattende inngrep. Det sprenges ut en ny tilløpstunnel og ny kraftstasjon i fjell. Det blir flere store tippområder og det skal bygges vei og bru over Dalanekilen. Det er ikke planlagt minstevannføring nedstrøms Gåseflådammen, men varigheten av de tørrlagte periodene blir vesentlig økt.

Forhold til kommunens arealplaner

Planene for utvidelse av kraftverket er ikke tatt med i kommuneplanen som gjelder fra 2004-1014. I kommuneplanens arealdel er en del av det planlagte tippområdet på vestsida av Frøysåna avmerket som byggeområde med formål forretning, med noe annen avgrensing enn i konsesjonssøknaden. Ellers er de berørte områdene utenom selve kraftstasjonsområdet avmerket som LNF. Ifølge søknaden er kommunene holdt løpende orientert om utvidelsesplanene. AEP har sendt søknad til kommunen med anmodning om dispensasjon fra kommuneplanen i medhold av §7 i Plan- og bygningsloven. Fylkesmannen gir egen uttalelse til dispensasjonssøknaden.

Arealinngrep

Tippområder

Det omsøkte tiltaket er omfattende, og innebærer blant annet etablering totalt 3 (potensielt 4) tippområder for et beregnet massevolum på 500 000m³. Av de planlagte tippområdene vil utfyllingen av innerste del av Dalanekilen og "Tipp Frøysåna" bli synlige fra bebyggelse og ferdselsveier. "Tipp Moltekjerr" ligger i et dalføre og blir lite eksponert for innsyn, men det vil være aktuelt å ta ut masse fra deponiet i en tid etter deponeringen. Dette vil føre til at deler av deponiet blir liggende utildekket, og det blir en del trafikk på den nye veien som må anlegges inn til deponiet.

Vi vil særlig bemerke at Frøysåna-tippen er lagt helt ut i elva i nordøst-enden. Her må kanten trekkes lenger inn, slik at vegetasjonen i våtmarksområdet mot elva blir bevart.

Nord for Dalanekilen er det et reserveområde i Frøysådalstean der det kan bli nødvendig å etablere en tipp dersom fjellkvaliteten i tunnelen tilsier at det må lages et tverrslag sør for kilen.

Friluftsliv

Ifølge søknaden er det ikke områder eller lokaliteter som anses for å ha vesentlig betydning for regionalt reiseliv og friluftsliv. Vi kan vanskelig se hvilke faglige vurderinger som ligger til grunn for denne konklusjonen. Det skal bygges vei langs nordsida av Dalanekilen med ny bru over kilen ytterst ved munningen. Tunnelinntaket i Dalanekilen vil bli synlig, og innerste del av Kilen vil bli permanent utfyllt og tørrlagt. På tross av at Gåseflåfjorden er et regulert magasin, viser vi til at det er knyttet viktige friluftslivsinteresser til vassdraget, som er attraktivt for blant annet padling. Miljøvernavdelingen viser for øvrig til at dagens bruk i seg selv ikke er avgjørende for fastsettingen av et områdes verdi for friluftsliv. Bruken av ulike områder kan endres over tid, og i sin vurdering må kommunen derfor legge vekt på stedlige kvaliteter og fremtidig potensiale.

Naturverdier

I forbindelse med konsekvensutredningen er det ikke dokumentert viktige naturtyper eller truede arter som vil bli berørt av tiltaket.

Ifølge utredningen vil utbyggingen sannsynligvis ikke føre til vesentlige endringer for fisk i forhold til dagens situasjon, ettersom det fortsatt vil være vann i kulpene. Uten minstevannføring vil imidlertid varigheten av periodene uten annet enn lokalt tilsig bli betydelig forlenget. En minstevannføring i elva vil forbedre forholdene for fisk og bunndyr i forhold til nåværende situasjon som følge av større stabilitet både temperaturmessig og i vanndekt areal, samtidig som strykestrekningene ikke blir tørrlagte i lange perioder.

Konsekvenser i Dalanekilen

Dalanekilen blir endret fra å være en smal kile med nærmest stillestående vann til å bli en hurtigstrømmende elvestrekning. Vannføringen vil variere mellom 30 og 170 m³/s og vannhastigheten vil på smale steder komme opp i 1,3 m/s, med medianverdi på ca 1 m/s. Det kan bety en risiko ved å ferdes i båt i kilen etter utbyggingen, ikke minst for kano og kajakk. Den indre del av Dalanekilen er opplistet som et av utgangspunktene for brukere av vassdraget, jf "Padleguiden" som er utgitt av Kristiansand og Opplands Turistforening, adrenaline.no og Midt-Agder Friluftsråd.

Tiltaket innebærer bygging av vei langs nordsida av Dalanekilen med ny bru over kilen ytterst ved munningen. Tunnelinntaket i Dalanekilen vil bli synlig, og innerste del av Kilen vil bli permanent

utfyllt med inntil ca. 85 000 m³ masse og tørrlagt. Sistnevnte innebærer en vesentlig endring av den stedlige økologien. På tross av at det er tidligere kraftregulering/oppdemming som er direkte årsak til at den indre delen av kilen nå er vannførende, er dette et forhold som har vedvart så lenge at arter tilpasset dette miljøet er etablert.

Ny bru ytterst ved Gåseflåfjorden medfører en landskapsmessig endring i et lite bebygd område. Utformingen av brua vil ha betydning for hvordan denne vil uttrykke seg i landskapet. Dette gjelder både utforming, spennlengde, brukar og utfylling som følge av tiltaket. Blant annet mener vi at kryssingen bør medføre minst mulig fylling og innsnevring av innbuktningen til Dalanekilen. På dette punktet er Dalanekilen ca. 75 meter bred, men i konsesjonssøknaden legges det opp til et bruspenn på kun ca. 32 meter. Dette innebærer at mer enn halvparten av kryssingen planlegges gjennomført ved utfylling. Dette er et av de forholdene som etter vår mening bør avklares gjennom utarbeidelse av reguleringsplan. Etter vår mening er de landskapsmessige konsekvensene av tiltaket dårlig belyst i utredningen.

Forurensing

I anleggsperioden må det foreligge utslippstillatelse for riggområdene og tunneldriften. I vår kommentar i meldingsfasen (brev 12.mai 2006) påpekte vi at avrenningen fra deponier og tunneldrift kan inneholde betydelige mengder ammonium fra sprengstoff. Håndtering og grenseverdier for slik avrenning må innarbeides i søknad om utslippstillatelse.

Minstevannføring

Det er ikke planlagt slipp av minstevannføring over Gåseflådammen ut over en liten vannstrøm som skal sørge for vannutskifting i kulpene. Det er ikke minstevannføring ved nåværende situasjon, men antall dager med tørrlagt elveleie vil bli vesentlig økt etter utvidelsen.

Elveleiet har en dramatisk og vill karakter, og den tørre elvebunnen gir et svært uheldig preg på landskapet. Langs vestsida av elva går den gamle linja til Setesdalsbanen som i dag er en populær turvei og inngår som del av Nasjonal sykkelrute nr 3. Veien er også tilgjengelig med bil. Denne veistrekningen har et potensiale som framtidig turistvei, og det tørrlagte elveleiet reduserer åpenbart opplevelsesverdien av landskapet.

Når elveleiet er tørt blir det mange kulper som oppvarmes av sola og blir attraktive badeplasser. Som det påpekes i søknaden kan det oppstå meget farlige situasjoner dersom lukene i Gåseflådammen må åpnes i forbindelse med utilsiktet driftstans i kraftverket. Med tilstrekkelig minstevannføring i elva vil badeplassene bli færre og avgrenset til elvekanten, noe som sannsynligvis vil minske risikoen ved plutselig påslipp av vann.

Med bakgrunn i landskapsvirkning, sikkerhet for ferdsel langs elva og hensyn til fisk og næringsdyr vil vi anbefale at det blir sluppet minstevannføring lik alminnelig lavvannføring for denne strekningen. En vil da unngå høye sommertemperaturer, lave vintertemperaturer og periodevis tørrlegging av strømpartier. Tilstanden vil bli gunstigere enn dagens situasjon og vesentlig gunstigere enn den planlagte situasjonen uten minstevannføring også etter utvidelsen av kraftverket.

Vi viser for øvrig til høringsuttalelsene fra Iveland og Vennesla kommuner i forbindelse med ny reguleringskonsesjon for Byglandsfjorden m.m. (sitert i St. prp. Nr. 73 (2002-2003)). I begge uttalelser heter det: "De tørrlagte elvestrekningene mellom Gåseflåfjorden og Iveland kraftstasjon ... utgjør betydelige estetiske ulemper og meget sterke naturinngrep. Dette er tilsvarende negativt i forhold til allmenne miljøinteresser for et større område". Begge kommuner krevde i den sammenhengen en minstevannføring på minimum 10 m³/s.

Konklusjon

- Selv om søknaden gjelder utvidelse av et eksisterende kraftverk er naturinngrepene betydelige. Det skal i praksis bygges helt ny tilløpstunnel, nytt kraftverk i fjell og nytt avløp, og det blir betydelige steinmasser som skal deponeres. Dette vil berøre mange interesser. Det er viktig å få en bred medvirkning i planprosessen, og det bør derfor utarbeides en

reguleringsplan for arealbruken i de sterkest berørte områdene, Frøysånatippen og Dalanekilen.

- Tipp Frøysåna må trekkes tilbake i nordøstre ende slik at vegetasjonssonen mellom fyllingen og elva blir opprettholdt.
- Det må søkes utslippstillatelse for anleggsperioden, inkludert avrenning fra deponier.
- Vi ser det som helt nødvendig at det slippes minstevannføring fra Gåseflådammen, og anbefaler at den settes lik alminnelig lavvannføring hele året.

Med hilsen

Reidar Malm
fylkesmiljøvernssjef

Dag Matzow
seniorrådgiver

Kopi til:

Agder Energi Produksjon	Serviceboks 603	4606	Kristiansand S
Iveland kommune		4724	Iveland
Fylkesmannen i Vest-Agder	Serviceboks 513	4605	Kristiansand S
Vennesla kommune	Postboks 25	4701	Vennesla